

FUGLELIVET I BØLLINGSØ

AF

CHR. CHRISTIANI

Ejendommen Bøllingsø er beliggende ca. 12 km Vest for Silkeborg paa Jyllands Højderyg og er som Landejendom betragtet af ret ny Dato. Indtil 1872 var den en Indsø med Afløb mod Vest til Karup Aa. Udtørringen udførtes ved Gravning af en 4 km lang Kanal til Skygge Aa, det øverste Stykke af Karup Aa, og formentes at ville gaa meget let, da det laveste Punkt i Søen laa 70 m over Havet. Det kan nævnes, at Vandet fra den nærmeste Mose faa Hundrede Meter herfra gaar østpaa til Gudena, hvilket ogsaa antyder Stedets høje Beliggenhed.

Inden Udtørringen skal der i Søen have været et meget rigt Fugleliv, og gamle Folk har fortalt, at Ænder fandtes i Massevis; de omliggende Moser var ogsaa delvis utilgængelige for Mennesker, og i Forbindelse med Søens Rørskove gav de et godt Tilholdssted for Fugle.

Ogsaa i de første 20 Aar efter Udtørringen var her mange Fugle; Afvandingen var nemlig i dette Tidsrum i høj Grad

ufuldkommen; ofte stod der Vand over hele eller store Dele af Arealet, og det fortælles, at Ænderne for at overnatte i store Flokke søgte til Høstakkene, saa disse blev ødelagte af Gødningen; hvor megen Overdrivelse, der er med heri, faar staa hen.

Arealet er en jævn Flade paa ca. 250 Td. Land, det egentlige Sømraade, som mod Nord og Øst er omgivet af høje Bakker og mod Syd gaar jævnt over i Højmose af omtrent samme Areal som Sømraadet og derpaa bliver afgrænset af Bakker; kun mod Øst og Vest er der Aabninger i Bakkekæden, og disse er endda relativt smaa.

Fra Nord og Øst strækker der sig en Sandbræmme ud i Arealet, nemlig den gamle Strandkant; den er af forskellig Bredde og udgør ialt et Areal af c. 50 Td. Land; det er en meget ufrugtbar Sandjord, der dog omslutter enkelte mere frugtbare Pletter. Nu er Halvdelen beplantet, væsentligst med Naaletræ, ligesom Avlsbygningerne ligger her.

Resten af Arealet og altsaa langt den største Del er Eng, vel forsynet med Grøfter og for en stor Dels Vedkommende indhegnet med Pigtraad til Kreaturfolde eller anvendt til Høavl og nogen Kornavl.

Selv om Egnen maa siges at være fattig paa Fugle, og der navnlig kun ses lidt til Trækket, har jeg dog ønsket at offentliggøre efterfølgende lille Skildring; den giver, idet den hviler paa mange Aars Iagttagelser, efter min Formening et godt Billede af, hvorledes Forholdene stiller sig i Midtjyllands barske, af Fuglene saa lidet yndede Egne.

Optegnelserne gaar 25 Aar tilbage i Tiden; de ældste skyldes min Broder, Richard Christiani, medens alle de senere støtter sig til mine egne Iagttagelser.

Krikand, *Anas crecca*. Yngler af og til, idet der med Aars Mellemrum træffes Ællinger. I 1922 var her i en Mergelgrav et Kuld Ællinger paa 7. Den er almindeligt forekommende Efterommer og Efteraar i Smaaflokke eller enkeltvis.

Stokand, *Anas boscas*. Som Regel er her 2—3 Par Ynglefugle enten paa selve Ejendommen eller i dens umiddelbare Nærhed. Den overvintrer her, og i strænge Vintre som f. Eks. 1921—22, naar Silkeborgsøerne fryser til, kan den optræde i anseelige Flokke, idet de herværende Grøfter er aabne, hvor der er Væld. I Rugetiden fører den en meget skjult Tilværelse; først hen paa Foraaret, naar Ællingerne kommer frem, ser man rig-

tigt noget til den. Ællingerne er ofte udsatte for Ødelæggelse af omstrefjende Hunde og maaske ogsaa af Mennesker, da de har Tilbøjelighed til at svømme op i de ganske smaa Stikgrøfter.

Sangsvane, *Cygnus musicus*, ses med Aars Mellemrum trække over; saaledes kom i Julen 1923 et Individ flyvende ganske lavt over Haven.

Sædgaas, *Anser segetum* og Graagaas, *Anser cinereus*. Almindelige paa Efteraarstræk; enkelte Dage, navnlig i første Halvdel af Oktober, kan der komme meget store Flokke over; de flyver som Regel højt oppe, og kun sjældent slaar de sig ned paa Engene. De passerer ogsaa paa Foraarsstræk, men ses da i langt mindre Antal.

Vagtel, *Coturnix communis*, er hørt en Gang af R. Christiani i Engesvang Mose den $\frac{6}{8}$ 1905.

Agerhøne, *Perdix cinerea*. Almindelig Ynglefugl, som til Trods for stærk Efterstræbelse holder sig ret konstant paa Egnen. Her paa Ejendommen, der egentlig ikke byder den gunstige Lokalteter, yngler nu 3 à 4 Par aarligt.

Urfugl, *Tetrao tetrix*, var tidligere en almindelig Ynglefugl i alle de store Moser paa Egnen og saas derfor ogsaa ofte her; nu er den imidlertid gaaet meget tilbage i Tal. Dette skyldes sikkert ikke alene den hensynsløse Beskydning, men vel i nok saa høj Grad Tørveindustrien og Mosernes Kultivering. Urfuglen er nemlig meget sky og fordrer en stor Plads med Fred, og det er der ikke meget af mere. Oftest har jeg truffet den i Hedemoserne, selv om de ogsaa har været meget fugtige, men ofte ligger den ogsaa i høj Lyng og navnlig, hvor der samtidig vokser Pors. Saadanne Steder holder den sig, til der bliver anlagt Tørveværker; saasart et saadant tages i Drift, bliver der for megen Ufred for Urfuglen, selv om Arbejderne ikke gør den nogen direkte Skade, og den forsvinder da.

Vibe, *Vanellus cristatus*. Ifølge Optegnelser fra 1905 var her den Gang 15—20 Par Ynglefugle; nu er her c. 10 Par. Fra tidligt Foraars lever den op, da man hører den hele Tiden, og hen paa Sommeren ser man den i Smaaflokke. Om Efteraaret optræder den i umaadelige Flokke.

Hjejle, *Charadrius pluvialis*, har været Ynglefugl her paa Egnen indtil for 25—30 Aar siden; naar Drengene dengang fandt Rederne, satte de Snarer ved dem for at fange de gamle, naar disse gik paa Reden. Paa samme Maade behandlede de Tredækkeren, *Gallinago major*. Der maa dog vist være andre Aar-

sager til, at den er forsvundet som Ynglefugl, idet den efter Sigende skal have været overordentlig talrig som saadan indtil Firserne. Her gaar endnu Sagn om Frederik VII, der som Kronprins drev Hjelejagt og ved den Lejlighed boede i Klode Mølle, c. 4 km herfra. Hvor mange Fugle han skød, foreligger der dog intet om, derimod fortælles det, at hans Ledsager en Dag var ude i stærk Regn. Han havde en Paraply med og satte sig derunder; Hjejlerne søgte da ligeledes Læ under Paraplyen, og han fangede dem, efterhaanden som de kom.

Nu er Hjejlen helt forsvundet som Ynglefugl, men er talrig i Træktiden sidst paa Sommeren og hele Efteraaret. Den holder særlig af at opholde sig paa den afgræssede Eng i Kreaturfoldene og ses ofte staaende sammen med Viber. Paa Foraarsstræk er den sjælden.

Almindelig Præstekrave, *Ægialitis hiaticula*, har tidligere været Ynglefugl baade i Bøllingsø og i Omegnen. 1905 var det sidste Aar, den blev truffet ynglende, og nu ses den sjældent paa Træk. Den kaldtes af Egnens Befolkning for Stenpikker.

Smaaspove, *Numenius phaeopus*. Enkelte ses og høres paa Træk.

Storspove, *Numenius arquatus*. Almindelig paa Efteraarstræk; enkelte kommer allerede i Juli. Den holder af at staa i Kreaturfoldene, som Regel i Smaaflokke.

Mudderklire, *Actitis hypoleuca*. R. Christiani fandt den 4. Juni 1903 Reden med 4 Æg under en Pilekvist 4 Alen fra Vandet ved Kanalen, og ogsaa i 1904 var Fuglen i Yngletiden samstedt. Nu ses den sjældent paa Efteraarstræk.

Tinksmed, *Totanus glareola*. I mange Aar var her 5—6 Kuld aarligt; senere hen har her kun været 2—3 Kuld og i 1923 fandtes kun 1.

Svaleklire, *Totanus ochropus*. Sjælden paa Foraarsstræk, men ret almindelig paa Efteraarstræk.

Rødben, *Totanus calidris*, ses paa Efteraarstræk.

Hvidklire, *Totanus glottis*, ses paa Efteraarstræk.

Almindelig Ryle, *Tringa alpina*, var Ynglefugl her indtil 1902, men er siden da helt forsvundet.

Smaabekkasin, *Limnocryptes gallinula*. Almindelig paa Efteraarstræk og kan da træffes her til langt ind i December. Jeg ser den næsten altid enkeltvis, og den er meget lidt sky; bliver den jaget op, flyver den kun et kort Stykke.

Horsegøg, *Gallinago scolapacina*, har tidligere været en me-

get talrig Yngleflugl, men nu er her kun 3—5 Kuld aarligt. Man skulde vente, at den igen vil blive mere almindeligt ynglende paa Egnen, idet der mange Steder bliver god Lejlighed for den i de afgravede Moser. Meget talrig paa Efteraarstræk.

Tredækker, *Gallinago major*, var tidligere Yngleflugl. Træffes regelmæssigt hvert Aar paa Efteraarstræk, men ikke i større Antal.

Skovsneppe, *Scolopax rusticula*. Ikke almindelig paa Foraarstræk, men almindelig paa Efteraarstræk i alle Omegnens Smaaskove. Den overvintrer muligvis her i Skovene, da jeg har truffet den saa sent som om Julen og min Broder i Januar Maaned; efter Sigende skal den hver Vinter kunne træffes paa et bestemt Sted, en Sydskraaning i Stenholt Krat ikke langt herfra. Her paa Ejendommen ser jeg hvert Efteraar enkelte, efter at Plantagen er vokset op.

Hættemaage, *Larus ridibundus*, en stor Maage, vistnok Svartbag, *Larus marinus*, Fjordterne, *Sterna hirundo*, samt Hejre, *Ardea cinerea*, ses af og til trække over.

Stork, *Ciconia alba*. Medens denne Art tidligere har været almindeligt ynglende paa Egnen, findes nu kun et enkelt Par. De søger for en væsentlig Del deres Føde paa Engene, hvor de ofte følger ganske nær efter Slaamaskinen. To Gange har jeg set Storke tage Hugorme og sluge dem hele. Sidst paa Sommeren kommer der undertiden Flokke paa 10—12 Stk., men deres Op- hold varer som Regel dog kun faa Timer.

Sort Stork, *Ciconia nigra*, er set en Gang paa Engene af R. Christiani.

Taarnfalk, *Falco tinnunculus*, er en almindelig Yngleflugl i Omegnens Smaaskove, og man ser den daglig søge Føde paa Engene, hvor der er stor Rigdom af Mus.

Dværgfalk, *Falco aesalon*. Ret almindelig paa Efteraarstræk.

Lærkefalk, *Falco subbuteo*, ses, men ikke saa ofte som foregaaende.

Vandrefalk, *Falco peregrinus*, har jeg set enkelte Gange sent paa Efteraaret eller om Vinteren.

Musevaage, *Buteo vulgaris*, ses en sjælden Gang kredsende over paa Træk.

Ørne har jeg aldrig set, men de var almindelige paa Egnen til Begyndelsen af Halvfjerdsene. Den Gang gik Faarene endnu i løs Drift paa Hederne, vogtet af Drengene. Sognefogedens Fader har fortalt om, hvorledes Faarene løb sammen i Ring uden om Lammene for at væрге disse, saa snart en Ørn nærmede sig.

Slog Ørnen ned mod Faarene, skulde Drengene hjem efter Hjælp hurtigst muligt, da Ørnen ellers tilsidst fik Flokken splittet og tog et Lam. Dette, at Faarene slaar Ring om Lammene, naar en Fare nærmer sig, har jeg gentagne Gange set om Aftenen, naar en Ræv har passeret Faareflokken.

Glente, *Milvus regalis*, har tidligere været set enkelte Gange; saaledes kom en kredsende over den 25. Juli 1910.

Hedeøg, *Circus cineraceus*, ses jævnligt om Sommeren, som Regel flyvende ganske lavt for at jage.

Spurvehøg, *Accipiter nisus*, yngler i Omegnens Smaaskove og ses jævnligt her.

Duehøg, *Astur palumbarius*, ses undertiden og i de senere Aar ikke helt sjældent.

Kirkeugle, *Athene noctua*. I en Aarrække, indtil 1922, ynglede et Par hvert Aar i en Stendynge ved Gaarden; de opholdt sig der hele Aaret rundt. De havde 2 à 3 Unger om Aaret, og baade de gamle og Ungerne var meget lidt sky. De fløj ind i Husene — vist nærmest efter Mus —, og man kunde gaa dem ganske nær. Om Sommeren jagede de hele Dagen igennem og var navnlig fornøjelige om Aftenen, naar de fangede Skarnbasser i Luften. Ved deres Bo laa meget Gylp, bestaaende af Rester af Skarnbasser og Mus. Siden 1922 er de helt forsvundet, og jeg har aldrig set andre paa Egnen.

Ringdue, *Columba palumbus*, er kommet med Plantagerne til Egnen og er nu en almindelig Ynglefugl, der ofte ses.

Natravn, *Caprimulgus europæus*. Af denne Fugl, der her er kendt under Navnet Aftenbagge, ynglede nogle Par tæt herved indtil nogle Aar efter Aarhundredskiftet. En Rede med 4 Æg blev fundet den 24. Juni 1905 paa en Flyvesandsbakke paa Sognefogedens Mark.

Mursejler, *Cypselus apus*, ses kun paa Træk.

Isfugl, *Alcedo ispida*. Ifølge en Optegnelse fra 1905 har R. Christiani set et Individ, der opholdt sig paa samme Sted i 14 Dage.

Gøg, *Cuculus canorus*, er en meget almindelig Ynglefugl; man hører og ser den overalt baade i Haven, i Plantagen og paa Vejen, hvor den holder af at sidde paa Telefonpælene, endvidere flyvende over Engene og navnlig langs Skrænterne. Det giver Liv i Landskabet, naar der undertiden flyver 2—3 Stk. i Flok og kukker paa en Gang. I Rede af Engpiber har jeg nogle Gange set dens Unge.

Skovskade, *Garrulus glandarius*, er set enkelte Gange om Efteraaret.

Nøddekrige, *Nucifraga caryocatactes*. R. Christiani meddeler i 1912 at have set 5 Nøddekriger trække over og sætte sig i nogle Hvidgraner ved Moselund.

Skade, *Pica caudata*, er almindelig som Ynglefugl og overvintrende og ses overalt, ofte i en Flok paa en halv Snes Stk.

Allike, *Corvus monedula*, yngler i Omegnens Kirker og ses ret jævnligt her.

Raage, *Corvus frugilegus*, er almindelig paa Træk og opholder sig undertiden sidst paa Sommeren i store Flokke paa Engene og Markerne.

Krage, *Corvus cornix*, er almindelig som Ynglefugl og som overvintrende og træffes desuden talrig paa Træk. Den har bredt sig meget, da de talrige, opvoksede Plantager giver den gode Redepladser. Omegnens Krager søger i stort Tal deres Føde her; jeg saa i Sommeren 1923 en Krage tage en Stæreunge i Luften, og R. Christiani har set den tage Engpiber paa samme Maade.

Ravn, *Corvus corax*, saas af og til tidligere, da den rugede i Silkeborgskovene; nu ser jeg den derimod aldrig.

Stor Tornskade, *Lanius excubitor*, forekommer næsten hvert Aar paa Efteraarstrækket; den opholder sig da altid paa samme Sted, en Gruppe afsides liggende Pilebuske ude i Engene.

Digesvale, *Hirundo riparia*, yngler ikke i den nærmeste Omegn, men ses hele Sommeren igennem.

Bysvale, *Hirundo urbica*, ses sjældent.

Forstuesvale, *Hirundo rustica*. Ynglefugl, men ikke talrig; her paa Ejendommen er 2 Par det sædvanlige.

Lærke, *Alauda arvensis*. Almindelig Ynglefugl saavel her, hvor de fleste Reder findes i det tørre Græs langs Land, som i Omegnen.

Toplærke, *Alauda cristata*, yngler i Omegnen og ses jævnligt her, navnlig om Vinteren.

Bjerglærke, *Alauda alpestris*, forekommer hvert Efteraar og Vinter, som Regel i smaa, men undertiden ogsaa i meget store Flokke.

Stær, *Sturnus vulgaris*, er almindeligt ynglende og talrig baade paa Foraars- og navnlig Efteraarstræk. Den opholder sig da i store Flokke i Indhegningerne, hvor den gennemsøger Kogødningen, og trækker hver Aften bort i nordøstlig Retning.

Gærdesmutte, *Troglodytes parvulus*, træffes enkeltvis saavel Foraar som Efteraar.

Brunelle, *Accentor modularis*, er en faatallig Ynglefugl.

Musvit, *Parus major*, yngler ikke her, men træffes almindeligt navnlig om Vinteren.

Blaamejse, *Parus coeruleus*, er blevet en ret almindelig Vintergæst i Haven.

Sortmejse, *Parus ater*, ses ret hyppigt.

Sumpmejse, *Parus palustris*, træffes kun sjældent.

Topmejse, *Parus cristatus*, yngler almindeligt i Smaaplantagerne i Omegnen, og har i 1923 muligt ogsaa ynglet her i Plantagen; den var nemlig dengang at se her hele Sommeren. R. Christiani opgiver, at han i 1912 har set den første Gang her paa Egnen.

Tornsanger, *Sylvia cinerea*. Ynglefugl, hvis Rede jeg nogle Gange har fundet i ganske smaa Træer paa Jorden.

Munk, *Sylvia atricapilla*. Sjældent og kun paa Træk.

Gulbug, *Hypolais icterina*, ses paa Træk. I Foraaret 1922 opholdt en syngende Han sig i Haven i 14 Dage.

Løvsanger, *Phyllopseustes trochilus*, er Ynglefugl her siden 1921 og iøvrigt almindelig paa Træk.

Fuglekonge, *Regulus cristatus*, yngler her paa Egnen og ses jævnlgt; desuden almindelig paa Træk.

Engpiber, *Anthus pratensis*, er den Fugl, der karakteriserer Landskabet. Den yngler i stor Mængde, og de fleste Reder findes i Grøftekanterne, ofte nær Vandet. Paa Træk ses den meget talrig. Den overvintrer ikke, men jeg har, i 1918, 1920 og 1921, iagttaget den saa sent som ved Juletid.

Skovpiber, *Anthus arboreus*. I hvert Fald 1, men antagelig 2 Par, yngler i Plantagen; endvidere er den ret almindelig paa Træk.

Gul Vipstjert, *Motacilla flava*. Ynglefugl, men ikke talrig; almindelig paa Foraarstræk.

Hvid Vipstjert, *Motacilla alba*, er en almindelig Ynglefugl. Her paa Ejendommen findes 3—4 Par; men fremdeles ses den ogsaa paa Træk.

Vindrossel, *Turdus iliacus*, er almindelig paa Træk.

Sangdrossel, *Turdus musicus*, yngler faatalligt i Omegnen og er almindelig paa Træk.

Sjagger, *Turdus pilaris*, er almindelig paa Træk, men ses ogsaa ret jævnlgt om Vinteren.

Ringdrossel, *Turdus torquatus*, ses af og til paa Foraarsstræk. Solsort, *Turdus merula*, der paa Egnen benævnes Sælsort, er almindelig som Ynglefugl og som overvintrende. Det første Par bosatte sig i Bøllingsø i 1912; nu er her 3—4 Par. Paa Træk ses den almindeligt.

Digesmutte, *Saxicola oenanthe*, yngler faatalligt i Tørvestakkene, men er almindelig paa Træk.

Bynkefugl, *Praticola rubetra*, er almindelig som ynglende.

Rødstjert, *Ruticilla phoenicura*, er almindelig baade paa For-aars- og Efteraarstrækket.

Rødhals, *Erithacus rubecula*, er almindelig paa Træk og overvintrende.

Broget Fluesnapper, *Muscicapa atricapilla*, ses paa For-aarsstrækket.

Graa Fluesnapper, *Muscicapa grisola*, ses ligeledes af og til paa Foraarsstrækket.

Graaspurv, *Passer domesticus*, er ligesom Skovspurv, *Passer montanus*, meget almindelig.

Bogfinke, *Fringilla coelebs*, er en almindelig Ynglefugl her paa Egnen. I selve Bøllingsø bosatte det første Par sig i 1918, og nu er her adskillige Par.

Kvækerfinke, *Fringilla montifringilla*, forekommer almindeligt om Vinteren.

Grønsisken, *Chrysomitris spinus*, er en sjælden Vintergæst. Stillits, *Carduelis elegans*, ses ret almindeligt.

Svenske, *Ligurinus chloris*, yngler faatalligt i Omegnen og ses af og til her, navnlig om Vinteren.

Tornirisk, *Cannabina linota*, træffes almindeligt ynglende, mest i Plantagen, men ogsaa i Lyngbakkerne her omkring. Den ses hyppigt i Smaaflokke og søger om Efteraaret med Forkærlighed Stubmarkerne, hvor den tager Frøet af Pileurt.

Graasisken, *Cannabina linaria*, er en almindelig Vintergæst. Lille Korsnæb, *Loxia curvirostra*, ses i Omegnen.

Rørspurv, *Emberiza schoeniclus*, ses ret almindeligt og yngler rimeligvis i Omegnen.

Gulspurv, *Emberiza citrinella*, er talrigt ynglende og almindelig hele Aaret.

Kornverling, *Emberiza miliaria*. Faatallig som ynglende, men ses hele Aaret og om Vinteren undertiden i ret store Flokke.

Snespurv, *Emberiza nivalis*, er en ret almindelig Vintergæst.